

KATOLICIZMUS ÉS NEMZETI SZOCIALIZMUS.

ITKÁN TÖRTÉNT MEG újabb időkben, hogy egy politikai gondolatnak vagy rendszernek annyi türelmi időt engedélyeztek volna ellenlábasai és kételkedői, mint a német nemzeti szocializmusnak. Ez annál szokatlanabb, mert hiszen tagadhatalatlan, hogy a hitleri mozgalom szinte már elindulásának első percében tengelyt akasztott sokakkal; nemcsak az összes eddig ismert német politikai pártokkal, hanem tudományokkal, világnézetekkel és vallásokkal. Ha eltekintünk attól a kis töredéktől, mely a veszély első Iehelletére emigrációba futott s a külföld biztos fedezékeiből kiált kigyót-békát az új német államéletre, a nagy közönség gyakran érzéseit is háttérbe szorítva — várt a nemzeti szocializmus kibontakozására és megtisztulására. Azt sem szabad tagadni, hogy a világ közvéleményének nagy része — nem utolsó sorban mi magyarok — nem kis szimpátiával kísérte a lassan indult, de hirtelenül megnőtt új német politikai mozgalmat s ha félt és állandóan aggódott is az úgynevezett „felelőtlen elemek“ barbár kilengései miatt, mégis hűen ápolta a titkos reményt, hogy a kezdeti nehézségek és zavarok áthidalása után a nemzeti szocializmus, mint világtörténelmileg értékes és alkotó elem fog beilleszkedni és esetleg termékenyítőleg hatni Európa zűrzavaros és kilátástalan sorsába és életébe.

A szerencse, mely politikai rendszerekre nem mindig szokott rámosolyogni, a német nemzeti szocializmusnak feltűnően kedvezett. Időt hagyott neki, hogy magát kitombolva megerősödjék s annyi váraozástól s félelemtől kísért alkotó munkáját megkezdhesse. Három év, amit az uralmon lévő nemzeti szocializmus immár maga mögött hagyott, nem nagy idő egy nemzet életében, de viszont politikai és gazdasági rendszerek összeomlása idején, amikor a nemzetek hónapok alatt élnek meg évtizedeket, néhány év is korszakszámba megy és így igen csalogató volna — éppen azért, mert Magyarországon még kevesen vetettek rá kezet — az új német államvezetés gazdasági és szociális eredményeit összegezni s a statisztika és a pártprogramul összevetésével objektíve minősíteni. Mi jelenleg megmaradunk a világnézeti síkon s abban is a német katolicizmus helyzeténél a III. Birodalomban. S tesszük ezt nem azért, hogy egy „felekezeti“ kérdést a világ politikájába becsempésszünk, hanem azért, mert a nemzeti szocializmus leg-

¹ V. ö. ugyanezen témára protestáns vonatkozásban Révész Imre: Mítosz, Evangélium és pozitív keresztyénség, Magyar Szemle XXV. 14. 1.

nagyobb erőpróbáit és kísérleteit e téren folytatja le s a világ közvéleménye ma már politikai kérdéseknél is gyakran nagyobb szerepet juttat a világnézeti színeződéseknek.

Kár volna tagadni, — s a kibontakozáshoz vagy békés megegyezéshez úgysem járulna hozzá — hogy a katolicizmus elvi meggondolásokból kifolyólag ellenségesen állott szembe kezdettől fogva a német nemzeti szocializmussal. Hogy ki kezdte a hadüzenetet vagy a háborút, teljesen mellékes s tulajdonképpen a gyermekverekedések nívójára süllyesztené le az egész kérdést, aki csak azt akarná kutatni. Történelmileg tagadhatatlan, hogy a nemzeti szocializmusnak már első programadásában a katolicizmust kihívó tételek szerepeltek, mint ahogy az is bizonyos, hogy Hitler „Mein Kampf” című egyetlen könyvében, világnézetének atyamesterei pedig: Rosenberg és Reventlow első könyveikben és propagandáírásaikban éppenséggel nem tartózkodtak a katolicizmusnak kritikájától. A másik oldalon viszont az is tagadhatatlan, hogy ha a Centrum nem volt is soha kimondottan katolikus párt, mint ahogy a legújabbkori pápák szerint ezt soha sehohol a világon egy párt sem vindikálhatja magának, a német katolicizmus zöme kietartóan és rendületlenül állott a katolikus szempontból, de általános nemzeti szempontból is oly sok érdemet szerzett és bevált Centrum-párt mögött. A helyzeten mit sem változtat az a tény, hogy Hitler első rohamcsapataiban hitbuzgó katolikusok is résztvettek s az utcai harcok egyik első vértanúja, akinek himnuszát a nemzeti szocializmus hivatalos indulója zengi, Hort Wessel, egyenesen példás katolikus volt. Mint ahogy a másik oldalon sem enyhít a helyzeten semmit az, hogy katolikus, sőt egyházi körökből is indult el már számtalan mozgalom a német nemzeti szocializmus és a katolicizmus összeegyeztetésére. A tény letagadhatatlanul az, hogy Hitlerék mozgalmuk nagy akadályát kezdettől fogva a katolicizmusban sejtették, mint ahogy a katolicizmus is Németországban egyedül látta meg helyesen a mozgalomban rejlő veszedelmet az egyetemes kereszténység számára. A dolog historikumához még annyi tartozik, hogy nemcsak „a politikai katolicizmus” küzdött kietartóan hosszú éveken át az utolsó pillanatig a nemzeti szocializmus ellen, hanem a hivatalos katolicizmus is püspökkari határozattal, magas elvi meggondolásokból kifolyólag, állást foglalt ellene. Ennek horderejét és döntő jelentőségét csak az érti meg teljesen, aki meggondolja, hogy ez a lépés a német püspöki kar részéről szinte a nemzeti szocializmus uralomrajutásának a perceiben történt. Nem azért, mintha a német püspökök, vagy tanácsadók nem látták volna a beteljesülő végzetet és végzetesen elszámították volna magukat, hanem azért, mert az ige meghirdetése és a tévedés megbélyegzése nekik parancsoló kötelességük volt. Aki emiatt követ akar dobni a német püspökökre, annak vállalnia kell azt is, hogy világnézeti kérdésekben is a taktika mindig előbbre való és fontosabb a dogmatikánál!

Hitlerék uralomrajutása ennek következtében nehéz és kényes helyzetbe hozta a német püspöki kart, amit ez úgy hidalt át, hogy a pártba való belépés tilalmát felfüggesztette, de elvi állásfoglalásából semmit sem vont vissza. Azóta sokféle kísérlet történt, hogy a katolicizmus és a nemzeti szocializmus viszonyát türhetővé tegyék, mely

kísérletek közül a legnagyobb jelentőségű kétségtelenül a konkordátum volt. Az idő azonban megmutatta, hogy a konkordátum inkább Papén személyes jóakarátának vagy ambíciójának a műve vagy a nemzeti szocializmus diplomáciai sikerének szánt alkotás, de nem a megbékélés vagy összeférés műve volt. Ma már nyugodt tárgyilagossággal megállapíthatjuk, hogy a katolicizmus a konkordátum érdekében szervezetileg súlyos áldozatokat hozott, de cserében érte semmit sem kapott. Elvileg ugyan meg tudta védeni a konkordátumban világnézetének és egyházi fegyelmének kardinális pontjait, de virágzó, életerős egyházi életének számtalan intézményét kellett feladnia s így maga mondott le védelmi állásainak nem kis részéről, amiknek fejében a konkordátum megkötésekor csak pusztá ígéreteket, utána pedig csak azoknak nyílt megsértését kapta.

Ezek után nem csoda, ha a helyzet teljesen elmergesedett s hol lappangva, hol nyíltan lobogva ádáz harc folyik a nemzeti szocializmus és katolicizmus között — legalább is az első részéről. A harc szemmel-tartása igen nehéz, miután a szabadságjogok könnyörtelen megfojtása után csak egyoldalú nemzeti szocialista forrásból eredő hírekre vagyunk utalva s csak a sorok mögött vagy kerülő úton jutunk hozzá olyan híranyaghoz, mely a harc okát vagy kimenetelét katolikus oldalról is megvilágítaná. Majd egy távolabbi időben napfényre kerülő titkos memoárok fognak bizonyos kérdésekre, amik ma nagyon is zűrzavarosoknak látszanak, teljes világosságot deríteni. Egyelőre még nagy szerencse, hogy a német püspöki kar egy-egy hivatalos állásfoglalása, memoranduma, vagy pásztorlevele nagy késedelemmel és még nagyobb nehézségek közepett eljut a külföldre s így legalább az elvi viták vagy ellentétek nyilvánvalóak és ismeretessé válnak. A helyzet elmergesedését semmi sem mutatja jobban, mint hogy a pápa a konkordátum megsértése miatt már diplomáciai tiltakozásra is kényszerült s hogy ugyancsak ő az elvi jelentőségű kérdések leszegezésén túl a német katolicizmus által elszenvedett sérelmek fölötti fájdalomának is már nem egyszer keserű és erős kifejezést adott. Aki tudja, hogy a pápai udvar épp az ilyen személyes kérdéseknél mennyire óvatos és tartózkodó, e szokatlanul keserű és éles hang hallatára rádöbbenhet a helyzet végzet-szerű súlyosságára.

Hogy mik a legnagyobb elvi ellentétek és ütköző pontok a katolicizmus és a nemzeti szocializmus között, a német püspöki kar legutolsó, augusztus 20-áról kelt pásztorleveléből játszva megállapítható. Az első és legsúlyosabb, mindörökre áthidalhatatlannak látszó ellentét az állami totalitás kérdésében rejlik. A német nemzeti szocializmus olyan értelemben formulázta meg az állam fogalmát s tart ki mellette körömszakadtáig, hogy a nép életének minden vonatkozását az államhatalomnak akarja alávetve látni. Három év hosszú története bőségesen bebizonyította, hogy a német nemzeti szocializmus ebben a pontban nem alkuszik s a totalitásnak ezt az elvét olyan mértékben igényli magának, amilyenre még más abszolutisztikus vagy diktatórikus törekvések mellett sem volt példa a világtörténelemben. A hitleri rendszer az államimádat paroxizmusában nem ismer el sem a természeti jogtól, sem isteni törvényektől adott vagy hagyott egyéni szabadságjogokat s

egy új elgondolású állam felépítésének érdekében népének szellemi és lelki életét, sőt lelkiismeretét is egyedül és kizárólag a maga kezében akarja tudni. Nem hisz abban, sőt tagadja, hogy az államhatalomnak is lehetnek természeti vagy isteni törvények által adott megkötései, sőt, hogy az állami törvények célja nem lehet más, mint épp az elébb említett törvényeknek a részletesebb megfogalmazása, a mindig változó életre való alkalmazása, hanem ezzel szemben vindikálja magának a jogot, hogy állami törvényeit mindenknek fölébe helyezhesse.

Egész természetes, hogy a katolicizmus az állam fogalmának egy ilyen irányú megfogalmazásába soha nem mehet bele. Ez ellen épp a természeti és az isteni törvények s jogok védelmében küzdenie kell. Megalkotásuk előtt is, de érvénybelépésük után is — végleges megdöntésükig. E nemes harcában természetesen nem él az egyház a forradalom vagy a lázadás, az ököl vagy az erőszak fegyvereivel. Bizonyos esetekben engedelmeskedik a megváltoztathatatlannak, de a megváltoztatás lehetőségeiről és fegyvereiről soha nem mondhat le. A harcban minden attól függ, hogy az államhatalom milyen fontosságú vagy érvényű természettörvényekkel kerül összeütközésbe: vannak esetek, amikor ez az összeütközés az elébb említett külsőleges engedelmességgel áthidalható, de lehetnek esetek, amikor az összeütközés a katolikus emberben az engedelmség nyílt megtagadását kell, hogy kiváltsa. Híven a szentírás parancshoz. „Inkább kell engedelmeskedni az Istennek, mint az embernek.“

A második nagy elvi összeütközési pont a katolicizmus és a nemzeti szocializmus között a házassági jog. A hitleri rendszer csak úgy tekinti a házasságot, mint aminek a hivatása a faj tisztántartása. S éppen ezért, amíg egyrésztől kizárja, sőt brutális kényszerrel sterilizálja azokat, akik a faj egészségének útjában állnak, másrésztől egyenlő és egyaránt tiszteletreméltó rangsorba akarja állítani a törvényes vagy törvénytelen anyaság fogalmát. A német katolicizmus minden elnyomatás és fenyegetés mellett is számtalanszor kifejezést adott annak az elszánt akaratnak, amit a pápa többszörös megnyilatkozása csak kiemelt és megerősített, hogy a német nemzeti szocializmusnak ezt a most már állami törvényekkel körülbástyázott házasságjogát soha semmi szín alatt nem fogadhatja el, mert az a természeti és az isteni törvényeknek a lábbal-tiprása és megcsúfolása. Az Egyház is ad a vér tisztántartására és a családok egészségére, az Egyház is elfogad vagy pártol egy józan és helyes keretek között tartott eugenikát. De azt is tudja, hogy népek vérének a megtisztítása, a születések csökkenésének a megállítása csak a keresztény világnézet erkölcsi erejével akadályozható meg, nem pedig a rendőri intézkedésekkel. A katolicizmus nem láthat mást az új német házasságjog első részében, mint pogány törekvést, a törvényes és törvénytelen anyaság egy rangba helyezésében pedig — mint a német püspöki kar körlevele mondja: a kommunizmus régi jelszavának és tanításának a valóraváltását.

E két elvi jelentőségű ellentétet kívül, amiknek áthidalása csak a nemzeti szocializmus visszakozásával képzelhető el, számtalan más ütközéspont van még a katolicizmus és a nemzeti szocializmus között,

mely a harcot állandóvá, szinte mindennapivá teszi. Nyíltan le kell például szegezni, hogy a katolikus Egyház a megértés és béke útját nem találhatja meg a nemzeti szocializmussal, ameddig az a kereszténységet gúnyoló és támadó, új pogány áramlatnak szállást csinál, sőt azt propagálja! E kérdésben pro és kontra sok nyilatkozat, még hivatalos nyilatkozat is elhangzott, de a helyzet ezek ellenére sem tisztázódott. Hitler és hivatalos vezérkara ugyan hangoztatja, hogy a német nemzeti szocializmus „a pozitív kereszténység alapján“ áll, atheista propagandát nem tűr és eltöröls a történelmi keresztény egyházaknak minden védelmet megad, de e mellett vagy ezzel szemben alig múlik el nap Németországban, amikor a hivatalosan is világnézeti vezetővé tett Rosenberg és vezérkara a kereszténységet ne becsmérelné, a keresztény kultúrát ne a német nép megrontójának nevezné és a legvadabb, a XX. század szellemi légkörében szinte elképzelhetetlennek hitt durva pogány tanoknak és velleitásoknak hangot ne adna. A kiáltó ellentét a hivatalos megnyugtatók és a tényleges állapotok között nyilvánvaló. Akinek a világ vagy a népek életében csak a papírforma a fontos és döntő, ám higgyen a hivatalos nyilatkozatnak és minősítse a mindennapos tényeket „a felelőtlen elemek kilengésének“, akik azonban az igazságot nem hivatalos kijelentések mögött, hanem a való tények világánál keresik, azoknak szomorúan kell megállapítaniok, hogy a német nemzeti szocializmus míg a kereszténység védelmére a legtermészetesebb és legelidegeníthetlenebb jogokat is megtagadja a történelmi egyházaktól, addig az új pogány propagandának szabad folyást enged. A keresztény hit védelmében már lapok és folyóiratok véreztek el, intézmények tiltattak be és hitvalló férfiak ezrével vándoroltak börtönbe vagy internáló-táborba. A kereszténység megsértéséért, a legdurvább pogány tanok meghirdetésééért azonban még senkinek sem gördült meg a hajaszála sem! Ez a kétféle mérték az, amit a német püspöki kar utolsó pásztorlevele is kemény szavakkal megbélyegez és ami miatt a hivatalos német nyilatkozatok őszinteségében hinni és megbízni nem lehet.

Aki ismeri a német népet, az egy percig sem hiheti el, hogy a tudománytalan bolondgombák olyan tömeggel születhessenek meg és propagáltathassanak, mint ma, — ha hatósági támogatásban nem részesülnének. Ki hiszi el például józan ésszel, hogy a Rosenberg Mithosának vagy újabb pamfletjének minden lapjáról kisivító félműveltség vagy rágalmozást tendencia biztosította oly rövid idő alatt a félmillió példányszámot? Ide hivatalos nyilatkozat és oda vezéri megnyugtatók, de azért a világnézeti zűrzavarért és konok vallásháborúért, ami a nemzeti szocialista Németországban folyik, a tények alapján mégis csak magát az uralkodó pártot kell felelőssé tenni! Nélküle, szelleme és karhatalma nélkül ez a hadjárat el sem képzelhető és szörnyen félős, hogy ha e pillanatban megszűnnék, nem is maradna utána semmi más kézzelfogható eredmény. Hiába dezavualják hivatalosan Rosenberg Mithosát, hiába jelentik ki, hogy nem tartalmazza a párt kötelező világnézetét, a könyv és propagandája olyan merész, amit csak azok engedhetnek meg maguknak, akik egy állami apparátus támogatását élvezik. Helyesen mondta valaki: „Rosenberg

könyve a nemzeti szocializmus klasszikus műve marad akkor is, ha megtagadják!“

Ennek a nemzeti szocializmus titkos eresztékeiből kicsorgó pogány álomnak két arca van, melynek mindkettőjét egyformán kárhoztatja és sérelmezi a katolicizmus. Az egyik nyílt támadás a kereszténység ellen, mely főként az ószövetségi szentírásnak és Szent Pál leveleinek a megtagadásában kulminál. A másik egyelőre homályos és kialakulatlan körvonalakban, de egy új, az északi fajnak megfelelő s tisztára pogány elemekből összeszövődött vallásnak kialakítási kísérletében áll. Ez utóbbi az egységes dogmatika és taktika hiánya folytán még nem fenyegetően veszedelmes s legfeljebb egy bábeli torony benyomását kelti, de egy dologban ezek is egységesek s csak fokozzák az első veszedelmet, hogy t. i. a kereszténység alapját és lényegét támadják és kezdik ki s egységesek abban is, hogy ez a támadás elsősorban Róma és a katolikus egyház ellen szól.

A „politikai katolicizmusról“ szóló rege is egyike ama ütközőpontoknak, amelyek a katolicizmus és a nemzeti szocializmus megbékélését vagy viszonyának tűrhetőbb rendezését lehetetlenné teszik. A nemzeti szocializmus egész vezérkara, élén magával Hitlerrel az utolsó nürnbergi pártnapon, valóságos dogmaként mondja ki, hogy a vallásnak semmi köze a politikához, tehát ki kell irtani a politizáló katolicizmust. Bár — őszintén szólva — nagyon nehéz, szinte lehetetlenség elképzelni a mai német totalitárius viszonyok között, hogy hol és merre van vagy milyen eszközökkel tudna élni a politizáló katolicizmus: már magát az elvet, hogy a vallásnak a politikához semmi köze, sem hajlandó a katolicizmus elfogadni. E tagadásban koránt sincs benne az állítás, hogy tehát a katolicizmusnak mint ilyennek igen is és mindig szükségszerűen politizálnia kell, de a Hitlerék által felállított elvet sem teheti magáévá evangéliumi meggondolásokból kifolyólag. A német püspöki kar fuldai pásztorlevelében helyesen mutat rá, hogy ez az elv tulajdonképpen a marxizmus axiómája, mely a vallást a magánügyek kategóriájába degradálta. De eltekintve az eszméknek e kellemetlen rokonságától a kereszténység, mely „a föld savának“, „a világ világosságának“ és „a hegyen épült városnak“ hivatott, sohasem mondhat le arról, hogy Isten országát a közéletben is meg ne valósítsa. „Senki sem lehet odahaza szobája csendjében keresztény — írja a püspöki kar — s az utcán pogány ... Csak ítéletnélküli emberekre fog hatást gyakorolni a politizáló katolicizmus új jelszava s a szemrehányás, hogy a katolikusok túlságosan sokat törődnek az állami törvényhozáshoz tartozó dolgokkal. „Csak olyanokra hathat ilyesmi, akik nem kérdezik, miért beszélnek manapság olyan sokat a vallás szolgáiról, akik állítólag állami kérdések területére kalandoznak el, de ugyanakkor miért szólnak olyan ritkán politikusokról, akik vallási és egyházi kérdésekbe avatkoznak“. És tovább: „Gondolkodó emberek azt is meg fogják kérdezni, hogy mit kell tulajdonképpen a politizáló katolicizmus alatt érteni és miben különbözik ez a politizáló katolicizmus a vallásos katolicizmustól? Más-különben könnyen eszébe juthatna akármelyik túlbuzgónak, hogy minden körmenetben vagy utcán megjelenő papi talárban kihívást

lásson és betiltsen minden harangszót, mint ami a köznyugalmat megzavarja. A politizáló katolicizmus jelszava könnyen válhatik általános útlevéllé minden katolikusellenes cselekedet számára és eszközzé, hogy minden rosszszemmel nézett pap börtönbe kerülhessen, szerzetesek száműzessenek és hogy az utcák szenvedélyét hűséges katolikus magánemberek ellen fel lehessen korbácsolni.“

A politizáló katolicizmus elleni hadjárat tulajdonképp ürügy, hogy a közéletből a kereszténységet kiküszöböljék. Nem a Centrum vagy annak esetleges csökevényei ellen szóló hadjárat ez, hanem elszánt törekvés az új német népi élet felekezetenkívülségére. A katolicizmus ebben is sérelmet lát a maga számára, miután nemcsak evangéliumi alapelvei, hanem a birodalmi konkordátum alapján is a vallás szabad gyakorlatát nyilvánosan is a maga számára megkövetelheti. Eltekintve attól, hogy ez az evangéliumi parancs és krisztusi példa a német püspöki karral egyetemben vallja, hogy „felelőtlen ellenmondás lenne, ha a nyilvános életet a kereszténységtől és annak megnyilvánulásaitól akarnók megfosztani ugyanakkor, amikor eltűrjük a nyilvános ellenségeskedést a kereszténység ellen“.

Túlmisszire vezetne az összes ellentéteknek vagy ütközőpontoknak a felsorolása, melyeknek láthatólag se szeri, se száma. A katolicizmus például mint első és elidegeníthetetlen természeti és isteni jogot követeli a szülők számára a gyermeknevelés jogát, amit a nemzeti szocializmus tagad. A katolicizmus mindig és mindenütt igényli a maga számára a tanítás szabadságát, amit a nemzeti szocializmus ha egyelőre még meg is tűr, de elvileg máris tagadásba vett.

A katolicizmus igényli és követeli az ige hirdetés és a sajtószabadság helyesen értelmezett jogát, amit lépten-nyomon megbénít vagy keresztet az új német államhatalom. A német katolicizmus fájdalmas ellenérzéssel dobta oda annakidején a konkordátum kedvéért azokat a különben nagyszerűen bevált intézményeit, amelyeknek politikai vagy közéleti színezetük volt vagy a fennálló hatalom előtt annak látszottak. De a szervezkedésnek minden jogáról lemondani s pusztán a templomba temetkezni — a nemzeti szocializmus kedvéért sem fog. Mind olyan pontok ezek, amelyek az Egyház és az állam között állandó súrlódási felületet nyújtanak, amelyekből napról-napra konfliktusok támadnak s Németországnak oly hönöhajtott belső nyugalmát nemcsak veszélyeztetik, de lehetetlenné teszik.

Ilyen nagy elvi jelentőségű kérdéseknél az egyéni sérelmekről és méltánytalanságokról talán már kár is beszélni. Hogy a berlini Clausenert, az Actio Catholica világi elnökét miért lőtték agyon s haláláról miért nem adnak még ma sem magyarázatot, hogy a börtönökben és internáló-táborokban miért kellett százával meghurcolni a papokat, hogy az úgynevezett „deviza-perekben“ immár hónapok óta miért kell hétről-hétre a katolikus egyház szemefényét: a férfi és női szerzetesrendeket mint gonosztevőket meghurcolni és megbélyegezni, — mindez a nemzeti szocializmus legérthetlenebb titka! Hivatásukról megfélemedezett egyének akadhatnak minden testületnél vagy minden vallásnál egyaránt s az ilyeneket maguk a vallások szók-

ták a leghatározottabban száműzni vagy kirekeszteni magukból. De ki fogja elhinni még a német bíróságnak is — pláne amikor a tárgyalások a nyilvánosság kizárásával történnek és a sajtó csak a propaganda-minisztérium által kiadott ügyészi vádiratról, de nem a vádlottak vallomásáról értesül — mondom: ki fogja elhinni, hogy az oly méltán megcsodált német katolikus szerzetesrendek főnökei vagy főnöknői, prokurátorai vagy pénztárosai valutacsalók, notórius zug-börziánerek, a német nép vagyonának megrablói és árulói, akiket súlyos büntetésekkel és egy nemzet megvetésével kell sújtani. Sokkal valószínűbb annak feltételezése, hogy e devizapörök Ítéleteiben megszabott súlyos pénzbüntetésekkel, melyeket az egyes szerzetesrendekkel fizet-
tetnek meg, a még megmaradt katolikus vagyont akarják konfiskálni.

A helyzet a német katolicizmus számára kétségtelenül nehéz és aggasztó. Az embernek az a benyomása, hogy az üldözött vad életét éli, amelynek legtöbbször a védelem minden lehetőségei hiányoznak. Vájjon lesz-e és mikor lesz kibontakozás, nehéz megmondani. Akik a földön a jó természetszerű felülkerekedésében bízni tudnak, abba a reménybe kapaszkodnak, hogy a nemzeti szocializmus „kitombolja magát“, a józan elem felülkerekedik és békejobbot nyújt az egyházaknak. Akik azonban az előjelek után ítélve e megszelídülésben hinni nem tudnak, a német püspöki karral nem egyházuk sorsáért, hanem inkább a német nép és haza sorsáért aggódnak. Mert az Egyház győzedelmeskedett már a régi német pogányságon is s ezért a ma új pogánysága sem tud majd erőt venni rajta.

NYISZTOR ZOLTÁN